

PETRUS, ROME

• door Gerard Kramer

EN DE SINT-PIETERSBASILIEK

WIE EEN BEETJE THUIS IS IN DE WERELD VAN DE ROOMS-KATHOLIEKE KERK, WEET DAT DE PAUS IN DEZE KERK HET HOOGSTE GEZAG BEKLEEDT. HIJ WORDT BESCHOUWD ALS DE OPVOLGER VAN DE APOSTEL PETRUS, DIE OP ZIJN BEURT WORDT BESCHOUWD ALS DE EERSTE BISSCHOP VAN ROME EN ALS DE EERSTE PAUS, DE PLAATSERVAN-GER VAN CHRISTUS OP AARDE. HET WOORD 'ROOMS-KATHOLIEK' GEEFT BOVENDIEN AAN DAT DE STAD ROME EEN BIJZONDERE STAD IS VOOR DEZE KERK. VOLGENS DE ROOMS-KATHOLIEKE (HIERNA: RK) TRADITIE HEEFT PETRUS IN DEZE STAD GEWOOND EN GEWERKT, EN IS HIJ ER OOK GESTORVEN. DE NOG ALTIJD INDRUKWEKKENDE SINT-PIETERSBASILIEK IS VOLGENS DE TRADITIE OVER ZIJN GRAF HEEN GEBOUWD: PETRUS' GRAF BEVINDT ZICH - NOG STEEDS CONFORM DE RK TRADITIE - RECHT ONDER HET CENTRAAL IN DE BASILIEK GEPLAATSTE ALTAAR, DAT OP ZIJN BEURT WORDT GEMARKEERD DOOR DE NIET TE MISSEN BALDAKIJN VAN BERNINI. U VOELT DE VRAAG AANKOMEN: ZIJN DEZE CLAIMS VAN DE RK TRADITIE TERECHT?

Vragen

Om de vraag naar de geldigheid van de claims van de RK traditie te beantwoorden, wil ik ingaan op drie deelvragen:

- Was Petrus de eerste paus?
- Is Petrus in Rome geweest?
- Is Petrus in Rome begraven?

Was Petrus de eerste paus?

De RK kerk baseert de bijzondere positie van Petrus als de eerste paus op Matth.16:18, waar de Heer Jezus tegen Petrus zegt: 'En ook Ik zeg je dat jij Petrus bent, en op deze rots zal Ik mijn gemeente bouwen'. De vraag wie of wat de Heer Jezus bedoelde met 'deze rots' is een vraag die de uitleggers al eeuwen lang verschillend beantwoorden. Twee antwoorden zijn nog altijd actueel:

1) Uitleggers van RK huize stellen dat met de rots Petrus zelf wordt bedoeld. Zij zien in deze uitspraak de basis van de bijzondere positie, oftewel het primaat, van Petrus, die daarom door hen beschouwd wordt als de eerste paus.

2) Niet-katholieke uitleggers zien in de rots niet een verwijzing naar Petrus, maar naar Christus Zelf, dan wel specifiek naar Christus zoals Hij in het voorafgaande door Petrus is beleden als de Zoon van de levende God.

Er is echter meer aan de hand. De gekozen *uitleg* van deze uitspraak van Christus hangt voor een belangrijk deel samen met de *vertaling* die men ervan geeft. We inventariseren eerst de verschillende weergaven van deze tekst in de Nederlandse Bijbelvertalingen:

TE En ook Ik zeg je dat jij Petrus bent, en op deze rots zal Ik mijn gemeente bouwen.

SV En Ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen.

NBG En Ik zeg u, dat gij Petrus zijt, en op deze petra zal Ik mijn gemeente bouwen.

NBV En ik zeg je: jij bent Petrus, de rots waarop ik mijn kerk zal bouwen.

Willibrord-vertaling / herziening Op mijn beurt zeg Ik u/ jou: Gij zijt/jij bent Petrus; en op deze steenrots zal Ik mijn Kerk bouwen.

Het Boek Jij bent Petrus. Op deze rots zal Ik mijn Gemeente bouwen.

Naardense Bijbel En ik op mijn beurt zeg jou dat jij een Petrus,- *rotsman*, bent, en op deze petra,-*rots*, zal ik mijn vergadering bouwen.

BGT En ik zeg je: Jij bent Petrus, de rots. Op die rots zal ik

mijn kerk bouwen.

Basisbijbel Ik zeg je dat jij Petrus (= 'steen') bent. En op deze rots zal ik mijn gemeente bouwen.

Als we de balans opmaken, stellen we het volgende vast:

Uitleg 1) is eigenlijk alleen ondubbelzinnig te onderbouwen met de NBV en de BGT. Kijken we ook naar de in sommige vertalingen toegevoegde *voetnoten*, dan zien we dat de oorspronkelijke Willibrord-vertaling daar kleur bekent door te stellen: 'Petrus - en niemand of niets anders - wordt dus de steenrots genoemd, waarop Jezus zal bouwen'. Een goede zaak is echter dat de Willibrord-vertaling zich bij de weergave van de tekst niet laat beïnvloeden door de in de voetnoot gekozen uitleg ervan, zoals de NBV en de BGT heel duidelijk wél doen. In deze beide vertalingen wordt de vertaling van de tekst op een m.i. onverantwoorde manier ingekleurd en uitgebreid door de uitleg die de vertalers kennelijk voorstaan.

Uitleg 2) onderscheidt zich vooral hierin van uitleg 1) dat deze zich rekenschap geeft van het verschil tussen de naam Petrus en het Griekse woord voor rots. De eigen naam Petrus is de Latijnse spelling van het mannelijke Griekse woord *petros* dat 'steen', 'rotssteen' betekent; zie o.a. de Basisbijbel¹. Het woord voor 'rots' is het daarop lijkende vrouwelijke Griekse woord *petra*. Natuurlijk is er sprake van verwantschap en dus van een woordspeling tussen beide woorden, zoals de NBV in een voetnoot terecht vaststelt. Maar diezelfde NBV kiest vervolgens voor een weergave van de tekst die de beide woorden zondermeer aan elkaar *gelijktelt* – en dat is uitleg, geen vertaling!

Het verschil tussen de beide woorden is in het Nederlands duidelijk zichtbaar gemaakt in SV en NBG, die het Griekse woord *petra* merkwaardig genoeg onvertaald in hun vertaling hebben overgenomen alsof het een Nederlands woord is. Je vraagt je dan onwillekeurig af wat de gemiddelde lezer zich voorstelt bij een *petra*.

Heel aardig is in dit geval de weergave van de Naardense Bijbel. De verschillen tussen beide woorden, Petrus en *petra*, zijn niet alleen duidelijk zichtbaar, maar ze worden ook nog eens voorzien van een aan de tekst toegevoegde -

1. Zie voor dit onderscheid bijv. ook Fik Meijer, *Petrus. Leerling, leraar, mythe*, Amsterdam 2016, 211 nt 7: 'Kepha betekent niet alleen rots, maar ook steen. Als we Matt.16:18 wat nader beschouwen dan is de aanduiding rots wat al te gemakkelijk. Dan lijkt het erop alsof de evangelist Jezus wil laten zeggen: Jij bent Petrus/steen en op deze petra/rots zal ik mijn kerk bouwen'.

en daarom gecursiveerde - correcte vertaling van de twee woorden. Volkomen terecht: als de Heer had willen zeggen dat Hij zijn gemeente op Petrus zou bouwen, had hij eenvoudig kunnen zeggen dat Hij dat zou doen 'op deze petros', of, nog eenvoudiger, 'op jou' – en dat heeft de Heer uitdrukkelijk *niet* gezegd.

Petrus kreeg wel degelijk een bijzondere positie tijdens zijn leven. Maar wat die bijzondere positie ook inhield, Christus benoemt Petrus zowel in deze tekst als elders *niet* tot zijn plaatsvervanger, en over een opvolgingsprocedure zegt Hij al helemaal niets. Petrus was dus niet alleen niet de eerste paus, hij was helemaal geen paus. Hij was 'slechts' iemand die door Christus' uitspraak leerde dat hij met de door hem beleden Christus een band had die, evenmin als zijn belijdenis, door vlees en bloed niet te begrijpen was: hij was een stuk van hetzelfde materiaal als de Rots, oftewel hij had hetzelfde leven als Christus, d.i. het eeuwige leven! Dat Petrus dit zelf ook zo heeft begrepen, blijkt uit wat hij later zelf geschreven heeft in zijn eerste brief. In 1Petr.2:4v. duidt hij Christus als de steen - het is daar dus een iets ander beeld - en de gelovigen als levende stenen² aan.

Is Petrus in Rome geweest?

Laten we eens bekijken welke geografische informatie we over Petrus in het Nieuwe Testament na de evangeliën aantreffen. In de eerste twaalf hoofdstukken van het boek Handelingen is Petrus prominent aanwezig. Nadat de hemelvaart van de Heer Jezus heeft plaatsgevonden, wordt Petrus als eerste genoemd van de in Jeruzalem verblijvende discipelen (Hand.1:13), en is hij degene die betoogt dat er in de door Judas' dood ontstane vacature moet worden voorzien. Ook weet hij hoe de benoemingsprocedure moet verlopen (1:15-22). Op de Pinksterdag is het Petrus die de verbaasde menigte in Jeruzalem uitlegt wat er zojuist heeft plaatsgevonden (2:14-36,38v.). Ook is hij het die de verlamde bij de tempel opricht en aansluitend een rede tot het volk houdt (3). Petrus is eveneens de apostel die Ananias en Saffira ontmaskert en genezingen verricht (5:1-16) - nog steeds allemaal in Jeruzalem. Vanuit die stad wordt hij samen met Johannes naar Samaria gestuurd, en daar bestraft hij Simon de Tovenaar (8:14-25). Vervolgens geneest hij Aeneas in Lydda en wekt hij Dorkas op in Joppe (9:32v.). Daarna treffen we

hem aan in Caesarea, waar hij een ontmoeting heeft met de Romeinse centurio Cornelius (10). Van deze ontmoeting doet hij verslag in Jeruzalem (11), waar hij door de Heer, die daarvoor een engel inschakelt, uit zijn gevangenschap wordt bevrijd. Als Lukas heeft beschreven hoe Petrus de Jeruzalemse gelovigen verslag heeft uitgebracht van deze bijzondere bevrijding, geeft hij aansluitend slechts een summiere mededeling over Petrus: 'En hij ging naar buiten en reisde naar een andere plaats' (12:17) - of dit binnen of buiten Jeruzalem was, staat er niet bij. Petrus is nog in Antiochië geweest (Gal.2:11), en heeft een tweetal brieven geschreven aan 'de vreemdelingen in de verstrooiing in Pontus, Galatië, Kapadocië, Asia en Bithynië' (1Petr.1:1; 2Petr.3:1) - maar of hij deze gebieden ooit bezocht heeft, weten we niet. Mogelijk heeft hij in Babylon gewoond; in ieder geval heeft hij daarvandaan zijn eerste brief geschreven (1Petr.5:13). Misschien heeft hij als rondreizend apostel met zijn echtgenote Korinthe bezocht (1Kor.1:12; 3:22; 9:5). Daar kan hij echter ook aanhangers hebben gehad zonder dat hij daar persoonlijk geweest is. De enige geografische aanduiding die het boek Handelingen verder nog over Petrus geeft, is dat hij tijdens de apostelvergadering in Jeruzalem een bijdrage aan de discussie heeft geleverd (Hand.15:7-11,14).

Er is geen enkele bron uit de tweede helft van de eerste eeuw die ondubbelzinnig duidelijk antwoord geeft op de vraag waar Petrus zijn latere jaren tot zijn dood heeft doorgebracht³.

Kan Petrus desondanks in Rome geweest zijn? Dat is mogelijk, maar het lijkt niet erg waarschijnlijk, en wel om de volgende redenen:

- Petrus' naam komt niet voor in Paulus' brief aan de Romeinen, ook niet in de lijst van personen die aan het eind van de brief apart de groeten krijgen.
- In het boek Handelingen is nergens sprake van Petrus' aanwezigheid in Rome. Als hij in Rome had gewoond en gewerkt en er een leidende positie had ingenomen, zou een mededeling daarover verwacht mogen worden als beschreven wordt dat Paulus naar Rome komt en er vervolgens twee hele jaren woont.
- Petrus' werkgebied waren de Joden, en dus niet de niet-Joden; zie Gal.2:7.

2 Petrus gebruikt hier voor steen resp. stenen het woord *lithos* resp. *lithoi*.

3 Vgl. Fik Meijer, a.w., 105.

Dat brengt ons op een vraag die met de huidige samenhangt, namelijk de vraag op grond van welke informatie de RK-kerk ervan overtuigd is dat Petrus in Rome is geweest.

Waarom denkt de RK kerk dat Petrus in Rome was?

De RK kerk zal direct toegeven dat het verblijf van Petrus in Rome niet met Schriftgegevens te staven is. De RK theologen en kerkhistorici baseren zich dan ook niet op de Bijbel, maar op de traditie. Die traditie probeert men overigens wel degelijk een Bijbelse basis te geven, en wel door te stellen dat Petrus in 1Petr.5:13 vanuit Rome schrijft: 'U groet de mede-uitverkorene in Babylon, en mijn zoon Markus'. Babylon wordt dan gezien als een soort versluierde verwijzing naar en een geestelijke typering van de stad Rome⁴. Maar dat is wel een erg wankel basis. In een profetisch geschrift als het boek Openbaring, waar veel symboliek in voorkomt, heeft de aanduiding Babylon zeker een aantal keren betrekking op de stad Rome. Het duidelijkst is dat in Openb.17:5, vgl. vs.9,18⁵. Maar in de brieven is er geen aanleiding om geografische aanduidingen de ene keer gewoon letterlijk en de andere keer symbolisch op te vatten: is het waarschijnlijk dat Petrus zijn brief adresseerde aan gelovigen in letterlijke gebieden als Pontus, Galatië etc. (1:1-2), maar zichzelf als afzender in een overdrachtelijk Babylon plaatste (5:13)?

Interessant is dat tegenwoordig ook RK geleerden vraagtekens bij hun eigen traditie over Petrus' verblijf in Rome plaatsen. Een voorbeeld van zo iemand is de jezuïet Peter Raedts. Van 1983 tot 1997 was hij docent kerkgeschiedenis der Middeleeuwen en Reformatie in Utrecht en daarna in Leiden. In 1994 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar middeleeuwse geschiedenis aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Zijn specialismen zijn de historiografie van en over de Middeleeuwen, de middeleeuwse theologie en de

4 Dit was al het standpunt van Eusebius, en in zijn spoor van diverse RK uitleggers. Ook enkele degelijke uitleggers van protestanten huize hangen deze theorie aan; zie bijv. S.Greijdanus, *Kommentaar op het Nieuwe Testament. De brieven van de apostelen Petrus en Johannes, en de brief van Judas*, Amsterdam 1929, 199v.; idem, *Korte Verklaring van de Heilige Schrift, I-II Petrus*, Kampen z.j., 85v.. Daarnaast trof ik onder hen de opvatting aan dat in 1Petr.5:13 weliswaar het letterlijke Babylon wordt bedoeld, maar dat Petrus later wel degelijk naar Rome is gegaan en daar is gestorven; zo P.H.R. van Houwelingen, *Commentaar op het Nieuwe Testament, derde serie, 2Petrus en Judas. Testament in tweevoud*, 4^e herziene druk, Kampen 2011, 13-15.

5 Een mooi voorbeeld is Openb.11:8, waar Jeruzalem wordt aangeduid als 'de grote stad, die geestelijk genoemd wordt Sodom en Egypte, waar ook hun Heer gekruisigd is'.

pausen uit de Middeleeuwen. In het najaar van 2013 nam Raedts afscheid van de universiteit. Op 20 december van dat jaar sprak hij zijn afscheidscollege annex afscheidsrede uit, getiteld: *De uitvinding van de rooms-katholieke kerk*. In de uitgebreide versie daarvan, die in druk verschenen is⁶, schrijft hij bijvoorbeeld: 'De andere grote vraag blijft of Petrus ooit een connectie met Rome heeft gehad (...). Verhalen over Petrus' verblijf in Rome beginnen pas na het midden van de tweede eeuw de ronde te doen. Ook de archeologische resten voeren ons terug naar deze tijd' (pp.18-19).

6 Peter Raedts, *De uitvinding van de rooms-katholieke kerk*, Amsterdam, 3^e druk 2014.

Wat zijn nu de gegevens die samen deze RK traditie vormen? Het opmerkelijke is dat ook in RK kerkhistorische handboeken wordt toegegeven dat er over deze gegevens veel onzekerheid bestaat. Toch treffen we dan ineens zinnen aan als ‘Bij alle onzekerheid blijft vaststaan, dat Petrus te Rome vertoefd en daar de marteldood ondergaan heeft’, en ‘In de eerste dertien eeuwen heeft niemand - behalve misschien de Waldenzen – dit bestreden’⁷. Men beroept zich met name op de volgende teksten:

- Clemens Romanus, *Eerste Brief aan de Korinthiërs* 5, schrijft in 90-100 weliswaar over het martelaarschap van Petrus en van Paulus, maar de plaats waar zij dit zouden hebben ondergaan, vermeldt hij niet. Rome noemt hij in ieder geval niet.
- Ignatius van Antiochië, *Brief aan de Romeinen* 4,3 schrijft na 110 aan de Romeinen weliswaar ‘Ik geef jullie geen opdrachten, zoals Petrus en Paulus’, maar dat zegt niets over de plaats waar of van waaruit zij dit gedaan hebben. Ignatius relateert slechts zijn eigen gezag ten opzichte van dat van de beide apostelen. Rome noemt hij niet.
- Eusebius, *Kerkgeschiedenis* II 25, 5 schrijft in 324/325 dat Paulus tijdens Nero’s regering in Rome is onthoofd en dat Petrus in diezelfde tijd werd gekruisigd. Hij beroept zich hierbij op een mondelinge traditie (‘men zegt dat ...’). Daaraan voegt hij toe: ‘De juistheid van dit gegeven wordt bekrachtigd door het feit dat de namen Petrus en Paulus tot vandaag de dag te zien zijn op de begraafplaatsen van die stad’. Even verderop, in par.8, beroept Eusebius zich op een brief van Dionysius, bisschop van Korinthe, die zegt dat Petrus en Paulus in Italië onderwijst hebben gegeven en daar in ongeveer dezelfde tijd het martelaarschap hebben ondergaan. Deze brief, die niet bewaard is gebleven, zou rond 170 zijn geschreven.
- Irenaeus, *Tegen de ketterijen* 3,1,1 (= Eusebius, *Kerkgeschiedenis* V 8,2-4) schrijft rond 185 dat in de tijd dat Mattheüs zijn evangelie schreef, Petrus en Paulus in Rome het evangelie verkondigden en daar een kerk stichtten. Even verderop schrijft hij dat de beide apostelen aan Linus het episcopaat⁸ om de kerk te besturen hebben doorgegeven.

7 Kardinaal de Jong, *Handboek der Kerkgeschiedenis*, 4e druk, deel I, Utrecht-Nijmegen / Antwerpen-Brussel-Leuven 1947, 52.

8 Dat laatste is alleen daarom al onwaarschijnlijk omdat het leiderschap over een christelijke gemeente in het Nieuwe Testament nooit in handen is van één persoon. Niet per gemeente één *episkopos* (= opziener; Hand.20:28; Fil.1:1; hiervan komt het Ned. woord ‘bisschop’) of *presbuteros* (=oudste; Hand.14:23; 15:2,4,6,23; 16:4; 20:17; Tit.1:5; Jak.5:14; 1Petr.5:1; hiervan komt het Ned. woord ‘priester’), maar altijd in het meervoud; zie de zojuist gegeven Schriftplaatsen. Opzieners en oudsten zijn overigens verschillende aanduidingen voor dezelfde groep leidinggevend; zie Hand.20:17,28; Tit.1:5,7.

- Tertullianus schrijft rond 203 in zijn *De scorpiace* 15 dat Petrus en Paulus te Rome de marteldood stierven.

Van bovengenoemde plaatsen is de kerkhistoricus Eusebius de enige die driemaal een bron noemt: een mondelinge traditie die in zijn tijd (324/325) bestaat voor de mededeling dat Petrus en Paulus in Rome zijn gedood, een eigen ooggetuigenverklaring van de in zijn tijd nog zichtbare graven van beide apostelen, en een verloren gegane brief uit ong.170 die de predikarheid en het martelaarschap van de beide apostelen vermeldt – zij het dat deze in Italië en niet specifiek in Rome worden gelokaliseerd⁹. Hoe men deze getuigenissen weegt, is aan de lezer. Wat de chronologie betreft, concludeert Fik Meijer terecht: ‘De vraag of Petrus in Rome is geweest begon pas echt te leven in de tweede eeuw’¹⁰. Men kan anderzijds niet met stelligheid beweren dat Petrus ‘dus’ niet in Rome is geweest en er niet gestorven is. De argumenten waarom dit toch niet erg waarschijnlijk is, worden eerder in dit artikel aangegeven.

Is Petrus in Rome begraven?

Als Petrus niet in Rome is geweest en daar ook niet is overleden, zou hij in theorie toch in Rome begraven kunnen liggen. De behoefte aan martelaarsgraven als cultusplaats ontstond pas in het derde kwart van de 2^e eeuw. De traditie dat een graf van een apostel als Petrus, die de marteldood gestorven zou zijn, steun en houvast aan gelovigen bood, past daarbij. Er was een traditie dat Petrus ergens bij de tuinen van Nero begraven lag. Dat is niet zo vreemd, als we ons realiseren dat de Romeinse geschiedschrijver Tacitus schrijft dat Nero in het jaar 64 voor het aflachten van christenen zijn tuinen beschikbaar stelde, waar hij er een soort renbaan-voorstelling van maakte¹¹. Deze renbaan was gelokaliseerd op de plek waar nu het Vaticaan en de Sint-Pietersbasiliek te vinden zijn¹². Daar bevond zich het veronderstelde grafmonument van Petrus, een eenvoudig mausoleum in de vorm van een antieke tempelgevel in

9 Ik ga hier niet in op de traditie dat Petrus het in Rome opnieuw heeft opgenomen tegen Simon de Tovenaar. De bronnen voor deze merkwaardige traditie zijn Justinus Martyr (midden 2^e eeuw), de (apocriefe) Handelingen van Petrus (180-190), en de (uiteraard eveneens apocriefe) Handelingen van Petrus en Paulus; zie hierover uitvoerig Fik Meijer, a.w., 115-124; 185-188; 194, en Peter Raedts, a.w., 19-20.

10 Fik Meijer, a.w., 109.

11 Tacitus, *Annales* XV 44,7.

12 Zie Henry Furneaux in zijn commentaar *The Annals of Tacitus, edited with introduction and notes*, Vol.II, Second Edition, revised by H.F.Pelham and C.D.Fisher, repr. Oxford 1979, 250.

miniatuur waaroverheen keizer Constantijn de Grote rond 325 besloot de Sint-Pietersbasiliek te bouwen. Deze kerk zou pas in de jaren dertig worden voltooid, waarschijnlijk pas na Constantijns dood in 337¹³. Deze basiliek, met een lengte van 123 meter en een breedte van 66 meter, werd uitgebreid tot en geïntegreerd in de huidige Sint-Pietersbasiliek¹⁴, die 186 meter lang en 140 meter breed is. Bij de bouwplannen droeg men er zorg voor dat het vermeende graf van Petrus niet verplaatst werd.

In later tijd is wel gepoogd te ‘bewijzen’ dat Petrus daadwerkelijk onder de Sint-Pietersbasiliek begraven ligt. Paus Pius XI wilde graag zo dicht mogelijk bij het graf van Petrus begraven worden. Na zijn dood in 1939 werd daarom in opdracht van zijn opvolger Pius XII een grote opgraving gehouden onder de vloer van de Sint-Pieter. Bij deze werkzaamheden, die tot 1957 voortduurden, werd een deel van de antieke necropolis blootgelegd. Ook de vermoedelijke graftombe van Petrus werd opgegraven. In het graf werden menselijke beenderen aangetroffen. De paus maakte daarop prompt wereldkundig dat de stoffelijke resten van de apostel waren teruggevonden. Deze claim kan uiteraard niet op wetenschappelijke wijze worden bevestigd.

Ook de huidige paus Franciscus heeft op 24 november 2013, tijdens de mis op het Pietersplein, geruime tijd een bronzen kistje met daarin negen botten tegen zijn borst gedrukt. Voor de verzamelde pelgrims was dit een duidelijke

13 Henk Singor, *Constantijn en de christelijke revolutie in het Romeinse rijk*, Amsterdam 2014, 383-384

14 Caroline Fissers, *Rome. Leven met het verleden. Themaboek Klassieke Culturele Vorming*, Lunteren 2004, 75-76. Fissers stelt zonder enige reserve dat Petrus in 64 in Rome is gekruisigd op de renbaan van Nero, ‘dus naast de huidige Sint Pieter’ (79).

lijke aanwijzing dat zich onder het hoofdaltaar van de Sint-Pietersbasiliek inderdaad het graf van de apostel bevindt¹⁵. Bewezen is hier natuurlijk niets. Dat zich beenderen van overledenen bevinden op de plaats waar Nero christenen liet doden, is logisch. Of de beenderen van Petrus zich daartussen bevonden hebben, is nog maar de vraag. En als dat al zo is, dan is het nog maar de vraag of men precies de beenderen van Petrus en niet die van een ander in het mausoleum heeft gelegd waarboven de oude en de nieuwe Sint-Pietersbasiliek zijn gebouwd.

Het belangrijkste graf

Wat maakt het uiteindelijk uit of Petrus nu wel of niet in Rome is geweest, en of hij daar begraven is of niet? Helemaal niets! Het is hooguit archeologisch of historisch interessant, maar het voegt niets toe aan de behoudenis of de geloofszekerheid van wie dan ook. Het belangrijkste graf is niet het graf van Petrus, maar het graf van Christus. En waar zich dat bevindt in Jeruzalem - in de Heilige Grafkerk of in de Graftuin - is niet duidelijk, maar dat is ook niet belangrijk. Wat is dan wel belangrijk? Het feit dat Christus voor onze zonden gestorven is, naar de Schriften; en dat Hij is begraven, *en dat Hij op de derde dag is opgewekt*, naar de Schriften (1Kor.15:3-4)! Het belangrijkste graf is leeg! En over Hem die daarin gelegen heeft, de eerste en de laatste en de levende, die dood geweest is maar tot in alle eeuwigheid leeft (Openb.1:18), zullen we samen met alle gelovigen van alle tijden geweldig blij zijn. Hij is hier niet, want Hij is opgewekt!

15 <http://nl.crc-resurrection.org/speciale-studies/bijbel-archeologie-geschiedenis/waarheid-graf-petrus/>

